

UN PROCES DINTRE IORDACHE GHICA ȘI ALECU RUSET-ROZNOVANU

DINU POȘTARENCU

Institutul de Istorie al Academiei de Științe, Moldova
E-mail: dpostarencu@yahoo.com

A Trial between Iordache Ghica and Alecu Ruset-Roznovanu

(Abstract)*

On February 22 / March 6, 1821, a detachment of Greek insurgents under the leadership of Alexandru Ipsilanti clandestinely gathered in Bessarabia, crossed the border from the Prut River and, reaching Iași, triggered insurrectionary actions against the Ottoman domination. As a result, from March to September 1821, in Bessarabia came more than 40 thousand refugees from the Principality of Moldavia. Among them was the former great treasurer of Moldova, Iordache Ruset-Roznovanu, together with his family, as well as the Agha Iordache Ghica. During his stay in Chisinau, a trial arose between Iordache Ghica and Alecu/Alexandru Ruset-Roznovanu, the younger son of Iordache Ruset-Roznovanu, in connection with the claim that the former had submitted, to be reimbursed the sum of 23,900 Dutch thalers, which the latter owed him. The article follows the unfolding of the lawsuit filed by Iordache Ghica against Alecu Ruset-Roznovanu for debt recovery.

Keywords: Principality of Moldavia, Bessarabia, court, trial, Iordache Ghica, Alecu Ruset-Roznovanu.

În 22 februarie/6 martie 1821, detașamentul eterist sub conducerea lui Alexandru Ipsilanti, întrunit în mod clandestin în Basarabia, a trecut frontiera de la Prut și, ajungând la Iași, a declanșat acțiuni insurecționale împotriva dominației otomane.

Răscoala grecilor a provocat o refugiere masivă a populației. O bună parte dintre locuitorii care își părăsiseră casele a emigrat în Basarabia, așezarea lor în stânga Prutului fiind încuviințată de oficialitățile imperiale ruse. Afluența refugiaților în Basarabia, ne spune ofițerul rus Ivan P. Liprandi, a început la mijlocul lunii martie, intensificându-se din ce în ce mai mult¹. Conform unei informații oficiale, din martie

---

* Traducere: Ștefănița-Mihaela Ungureanu.

¹ „Из дневника и воспоминаний И.П. Липранди”, în „Русский архив”, 1866, nr. 8–9, coll. 1240.

până în septembrie 1821, în Basarabia au venit mai mult de 40 de mii de oameni plecați pe calea pribegiei din Principatul Moldovei².

Drept sursă pentru a cunoaște numele pribegilor servesc listele pasagerilor de peste graniță, trecuți în condicile carantinelor basarabene pe durata răzmeriței eteriste.

Printre pasagerii intrați prin carantina de la Sculeni, în intervalul 15–22 martie 1821, unde au fost ținuți timp de 16 zile, se număra și fostul mare vistiernic al Moldovei, Iordache Ruset-Roznovanu, care se refugiase împreună cu familia și servitorii săi (în total, 22 de persoane)³.

Fostul mare vistiernic s-a adăpostit în Basarabia, având aici câteva proprietăți funciare: Hrimăncăuți, Hrubna și Cosăuți (pe care era așezat satul Nilipăuți), situate în ținutul Hotin, Sărata din ținutul Iași și moșia târgului Soroca. Iar fiul său, Nicolae Ruset-Roznovanu, stăpânea, la 1817, moșia Sculeni din ținutul Iași⁴.

Pe lângă aceasta, potrivit lui Radu Rosetti, „vistiernicul Iordache a fost, în tot cursul vieții sale, un partizan hotărât și statornic al Rusiei și, în diferite rânduri, candidat la domnie energic sprijinit de această împărăție”⁵. Și Victor Papacostea afirmă că grupul politic de boieri strâns în jurul marelui vistier Iordache Rosetti Roznovanu, numit, în limbajul din epocă, „Taraful Roznovanului”, se întemeia „pe sprijinul rușilor”⁶.

Un număr impunător de refugiați, mai cu seamă protipendada, s-a instalat în Chișinău. Tot în capitala Basarabiei, după ce au respectat regimul de carantină, s-au stabilit Iordache Ruset-Roznovanu și însoțitorii săi.

Ca efect, la 1821, Chișinăul se transformase într-un furnicar, fiind astfel descris de un martor ocular, scriitorul rus Aleksandr Veltman: „Era plin de lume. În loc de 12 mii de locuitori, aici erau de acum circa 50 de mii, pe o suprafață de 4 verste pătrate. El semăna, mai degrabă, cu aglomerația unei sărbători locale, când cei veniți se pripășesc la voia întâmplării, câteva familii locuind într-o odaie. Dar nu numai Chișinăul s-a umplut cu originari din Moldova și Valahia; populația întregii Basarabii, cel puțin, s-a dublat. Chișinăul, în acea vreme, era plin de prinți și demnitari din Constantinopol și ambele principate”⁷.

Un tablou al vieții Chișinăului din perioada aciuării aici a persoanelor refugiate din cauza Eteriei ne-a lăsat Constantin Negruzzi, care a staționat în

² И. Ф. Иовва, *Передовая Россия и общественно-политическое движение в Молдавии (первая половина XIX в.)*, Кишинев, 1986, p. 157.

³ Arhiva Națională a Republicii Moldova (în continuare se va cita A.N.R.M.), Fond 17, inventar 1, dosar 152a, f. 87.

⁴ A.N.R.M., Fond 17, inventar 1, dosar 119, f. 820 (document din 1818); *Труды Бессарабской Губернской Учённой Архивной Комиссии*, Кишинёв, 1907, том третий, pp. 19, 26, 83, 111, 114. Soroca și Sărata sunt atestate ca proprietăți ale lui Iordache Ruset-Roznovanu și la 1835 (A.N.R.M., Fond 134, inventar 2, dosar 794, f. 63; A.N.R.M., Fond 134, inventar 2, dosar 113, f. 315).

⁵ Radu Rosetti, *Amintiri*, Iași, f. a., vol. I, p. 95.

⁶ Victor Papacostea, *Tradiții românești de istorie și cultură*, ediție îngrijită de Cornelia Papacostea-Danielopolu, București, Editura Eminescu, 1996, pp. 241–242.

⁷ Л. Майков, *Пушкин. Биографические материалы и историко-литературные очерки*, С.-Петербург, 1899, p. 117.

metropola basarabeană pe parcursul unei luni. Zugrăvit, peste ani, în „Scrisoarea a VII-a (Calipso)”, tabloul evocat îi rămânea viu în memorie: „Tatăl meu cu mine, după ce am petrecut iarna în ținutul Hotinului, în vara anului 1822 ne-am dus la Chișinău, ca să ne întâlnim cu rude, prieteni, cunoscuți, refugiați ca și noi. Era curios a vedea cineva atunci capitala Basarabiei, atât de deșartă și de tăcută, cât se făcuse de vie și de zgomotoasă. Plină de o lume de oameni care trăiau de azi pe mâine, care nu știau de se vor mai înturna la vetrele lor, acești oameni, mulțamiți că și-au scăpat zilele, se deprinseseră cu ideea că n-o să mai găsească în urmă decât cenușă, și, neavând ce face altă, hotărâră a amorți suferința prin vesela petrecere, care, cel puțin, îi făcea a uita nenorocirea. De aceea, nu vedeai alta decât primblări, muzici, intrigi amoroase”⁸.

În 5 februarie 1822, Iordache Ruset-Roznovanu a participat ca martor la cununia lui Grigore Crupenschi cu Smaranda, fiica moșierului basarabean, paharnicul Petrache Catargi, ritualul religios fiind oficiat în Catedrala „Sf. Arhangheli Mihail și Gavriil” din Chișinău⁹.

În timpul șederii la Chișinău, s-a iscat un proces dintre aga Iordache Ghica și Alecu/Alexandru Ruset-Roznovanu, fiul mai mic al lui Iordache Ruset-Roznovanu, în legătură cu pretenția pe care cel dintâi o înaintase, de a i se restitui suma de 23 900 de taleri olandezi, pe care cel din urmă i-o datora.

Constrâns de mișcarea eteristă pornită în Principatul Moldovei, aga Iordache Ghica s-a retras în Austria, iar de acolo a venit în Basarabia, oprindu-se la Chișinău. Întâlnindu-l aici pe Alecu Ruset-Roznovanu, pe care îl cunoștea bine de când ambii se aflau în Moldova, i-a împrumutat acestuia, în repetate rânduri, de la 2 august 1822 până la 30 ianuarie 1823, o sumă totală de 23 900 de taleri olandezi, înscriind sumele de fiecare dată în polițe, iar Alecu depunea drept gaj moșia Roznova din Principatul Moldovei. Tatăl lui Alecu, după cum se menționează în documentul vremii, „privea liniștit la acțiunile fiului său”¹⁰.

Dându-și seama că împrumutarea banilor de către Alecu Ruset-Roznovanu este o escrocherie, o intenție rea pusă la cale de Iordache Ruset-Roznovanu pentru a-l feri pe fiu de plata creditelor, Iordache Ghica a fost forțat de situație să apeleze la autoritățile țariste¹¹.

Prin petiția din 15 ianuarie 1825, adresată guvernatorului civil interimar al Basarabiei, Filip Vighel¹², la care a alăturat copiile polițelor, legalizate de samsar, aga Iordache Ghica a cerut să se perceapă de la Alecu Ruset-Roznovanu creditul pe care i l-a acordat. Făcând trimitere la decizia Consiliului de Stat al Rusiei din 28 decembrie 1801, potrivit căreia dosarele legate de polițe țin de competența

⁸ Constantin Negruzzi, *Negru pe alb*, Chișinău, Editura Litera, 1996, p. 211.

⁹ A.N.R.M., Fond 211, inventar 5, dosar 33, f. 13v (registru de stare civilă pe anul 1822 al catedralei din Chișinău).

¹⁰ A.N.R.M., Fond 2, inventar 1, dosar 1060, f. 10; A.N.R.M., Fond 3, inventar 1, dosar 1334, f. 27.

¹¹ A.N.R.M., Fond 2, inventar 1, dosar 1060, f. 10v-11.

¹² Filip F. Vighel (n. 1786 – d. 1856), funcționar rus, memorialist. Membru al Consiliului Suprem al Basarabiei (de la 8 septembrie 1823), apoi viceguvernator al Basarabiei.

poliției, la decretul imperial din 12 august 1797, prin care s-a dispus ca încasarea împrumuturilor să se facă fără a ține seama de persoane, și la decretul imperial din 22 decembrie 1785, prin care s-a legiferat ca vârsta majoratului să fie considerată de la 21 de ani, Vighel a dispus polițmaistrului orașului Chișinău să-i aducă la cunoștința lui Alecu Ruset-Roznovanu despre cererea formulată de creditorul Iordache Ghica. În 26 ianuarie 1825, polițmaistrul a raportat că debitorul Alecu i-a prezentat o explicație din partea tatălui său, în care se menționa că fiul lui nu poate fi tras la răspundere, întrucât era nevârstnic când a dat polițele. Fostul vister a precizat că Iordache Ghica i-a dat vecesele până la data de 30 noiembrie 1823, adică în perioada când Alecu nu avea încă vârsta legală de 25 de ani¹³, și, prin urmare, actele respective sunt nule. Pe deasupra, mai argumenta Iordache Ruset-Roznovanu, moșia gajată Roznova, aflată în ținutul Neamț, îi aparține lui, dar nu fiului său. Din aceste considerente, el a rugat să fie respinsă pretenția lui Ghica. Șeful poliției orășenești a mai relatat că nu era pentru prima dată când acest datornic se eschiva să achite datoriile, invocând același motiv. Anterior, în 1822, Alecu Ruset-Roznovanu împrumutase 420 de taleri olandezi de la funcționarul basarabean Bocancea. Cerându-i-se să-i restituie împrumutul acestui funcționar, Alecu Ruset-Roznovanu nu numai că s-a împotrivit puterii polițienești, dar a dat dovadă și de brutalitate verbală. Atunci, tatăl lui Alecu a declarat, la rândul său, că fiul său mai mic, fiind minor, se află sub tutela părintească și de aceea el, în calitate de tată, poartă răspunderea în locul lui. Având în vedere legea cu privire la minorat, lămurită în *Hexabiblosul lui Harmenopolos* (Armenopol), în care se spune că tatăl nu este obligat să achite datoria în locul fiului, instanțele civile basarabene i-au respins acțiunea lui Bocancea. Mai mult decât atât, pentru a se proteja în asemenea cazuri, Iordache Ruset-Roznovanu l-a rugat pe rezidentul plenipotențiar interimar al Basarabiei, general-locotenentul Ivan N. Inzov, să se facă public în toată Basarabia faptul că el nu-și asumă responsabilitatea pentru angajamentele pe care fiul său minor le-a luat față de unele persoane. Drept consecință, în 3 aprilie 1823, Guvernul Regional al Basarabiei, îndeplinind ordinul dat de Inzov, a comunicat public acest anunț al lui Iordache Ruset-Roznovanu¹⁴.

Raportându-i, în 4 februarie 1825, guvernatorului general al Novorosiei și rezidentului plenipotențiar al Basarabiei, contelui Mihail S. Voronțov, despre acest

¹³ În Principatul Moldovei și Țara Românească, persoanele care nu aveau vârsta legiuită purtau o răspundere penală atenuată sau, uneori, erau declarați chiar iresponsabili sub raport penal și incapabili să se prezinte în instanță sau să întocmească acte juridice în afară de cele personale, cum ar fi testamentul, în anumite condiții. La înfăptuirea celorlalte, nevârstnicul era reprezentat prin tatăl său, ori, în lipsa acestuia, printr-o persoană numită „purtător de grijă” („epitrop”, „curator”, „tutor”), care, în general, era o rudă de sânge sau mama rămasă văduvă. Tânărul până la 25 de ani se chema „mic”. Era nevârstnic, minor (*Instituții feudale din țările române. Dicționar*, București, Editura Academiei Române, 1988, p. 319). Și în Basarabia, conform dreptului local, majoratul începea odată cu împlinirea vârstei de 25 de ani (M.Г. Савенко, *Практика Правительствующего Сената по бессарабскому праву*, Кишинев, 1914, p. 111).

¹⁴ A.N.R.M., Fond 2, inventar 1, dosar 1060, f. 33–34; A.N.R.M., Fond 3, inventar 1, dosar 1334, f. 27–31, 33.

diferend, procurorul regional al Basarabiei l-a informat că debitorul Alecu Ruset-Roznovanu, ajungând la majorat în noiembrie 1823, este obligat să dea personal explicații în instanțele judecătorești, fără ocrotire părintească. În al doilea rând, el și-a exprimat părerea că Ghica trebuie să se judece în Principatul Moldovei, unde se află moșia depusă drept garanție¹⁵.

În 21 februarie 1825, Iordache Ghica i-a înaintat o reclamație contelui M. S. Voronțov, expunându-i pretenția pe care a ridicat-o față de Alecu Ruset-Roznovanu. De asemenea, l-a contrazis pe procuror citând din legea romană: creditorului i se dă satisfacție acolo, unde se găsește datornicul. În cazul dat, datornicul și tatăl său se află în Basarabia și tot aici au fost date polițele. Deci, procedura judiciară trebuie să se deruleze nu în Principatul Moldovei, ci în Basarabia, cu atât mai mult cu cât posedă aici proprietăți funciare. Asistând, în ziua de 24 februarie 1825, la ședința Consiliului Suprem al Basarabiei, contele Voronțov a transmis acestui for, spre examinare, petiția pe care i-a remis-o Ghica¹⁶.

Pentru a demonstra că era nevârstnic când a împrumutat banii, Alecu Ruset-Roznovanu a prezentat certificatul de naștere, autentificat, în 26 august 1824, de către mitropolitul Moldovei, episcopii Romanului și Hușilor și 13 boieri, în care era indicat că el s-a născut în 30 noiembrie 1798.

Susținând dezbaterile pe marginea reclamației lui Ghica, membrii Consiliului Suprem al Basarabiei s-au divizat: unii dintre ei îi dădeau dreptate lui Ruset-Roznovanu, printre care și procurorul regional interimar Podgurski, iar alții înclinau balanța în favoarea agăi Ghica. Deși ultimii prevalau numeric, examinarea cauzei s-a târăgănat până în toamnă. Ruset-Roznovanu ruga să fie urgentată examinarea, pe când Ghica solicita să i se acorde răgaz pentru a se deplasa în Bucovina, să aducă de acolo polițele originale, pe care Consiliul Suprem i le-a cerut să le prezinte¹⁷.

Între timp, s-au produs și unele incidente în legătură cu acest proces. În 13 martie 1825, Ghica a depus la Consiliul Suprem al Basarabiei un protest împotriva opiniei procurorului regional al Basarabiei, în care a consemnat că patria sa, Principatul Moldovei, încă nu a ajuns să posedă legi permanente. Și aceasta din cauză că moldovenii, aflându-se sub dominația otomană, nu au avut acces la cultură. Divanul Moldovei adoptă hotărâri în privința aceluiași proces odată într-un fel, iar altă dată altfel, uneori conform legilor, iar alteori contrar acestora. Hrisoavele emise din când în când, cu ocazia unor procese, demonstrează insuficiența legilor în Moldova. Totodată, el și-a exprimat nedumerirea cum procurorul regional a determinat vârsta legală de 25 de ani în cazul unui proces care se desfășoară Basarabia, călăuzindu-se de legile romane scrise cu 18 secole în urmă. Din ce considerent procurorul se conduce de legi nestatornice, trecând cu vederea decretele monarhilor ruși, în virtutea cărora se determină vârsta legală în toate cele

¹⁵ *Ibidem*, f. 35.

¹⁶ *Ibidem*, f. 36; A.N.R.M., Fond 3, inventar 1, dosar 1334, f. 33, 44.

¹⁷ A.N.R.M., Fond 2, inventar 1, dosar 1060, f. 12, 41v.

patru părți ale lumii, iar în unele locuri este și mai mică. În plus, procurorul se bazează pe legi care nu conțin prevederi referitoare la supușii altor state care au litigii în Basarabia. El a mai remarcat că banii au fost împrumutați în conformitate cu prevederile legale aplicate în Basarabia, procesul decurge aici și părțile litigante, prin acțiunile întreprinse, recunosc competența instanței basarabene, pe când procurorul tinde să nege aceste aspecte, fără temei legal. În încheiere, Ghica a subliniat că, potrivit tuturor legilor lumii, creditorul are dreptul să revendice restituirea creditului după expirarea termenului vecselului¹⁸.

Printr-o notă din mai 1825, redactată în limba franceză, domnul Moldovei, Ioan Sandu Sturza, i-a comunicat guvernatorului civil al Basarabiei că, în Iași, circulă copia unui act scris în limba rusă, înaintat Consiliului Suprem al Basarabiei de către boierul din Moldova, aga Iordache Ghica, care și-a permis să folosească expresii insultătoare la adresa poporului căruia el îi aparține, inclusiv privitor la guvernul și domnia patriei lui¹⁹.

Cercetând copia actului anexat la nota domnului Moldovei, viceguvernatorul Basarabiei, Filip Vighel, a recunoscut scrisul funcționarului Belicenko din cadrul Cancelariei Consiliului Suprem al Basarabiei. Întrucât cauza dintre Ghica și Ruset-Roznovanu era în derulare, Vighel i-a poruncit polițmaistrului orașului Chișinău, Radici, să-l interogheze pe Belicenko²⁰.

În cele din urmă, în 27 octombrie 1825, membrii Consiliului Suprem al Basarabiei au conchis: dosarul conține cinci polițe, aparent date lui Iordache Ghica de Alecu Ruset-Roznovanu, dar scrise pe hârtie simplă și nefiind autentificate. Însă Iordache Ghica nu a prezentat polițele originale în decurs de nouă luni, din care motiv cauza este exclusă din numărul celor nesoluționate. În cazul în care dreptatea va fi de partea lui Ghica, suma de bani datorată lui de debitor îi va fi restituită din veniturile moșiilor lui Iordache Ruset-Roznovanu din Basarabia. Hotărârea luată a fost expediată lui Voronțov pentru a se pronunța. Acesta a dispus ca pretenția agăi să fie soluționată de către organul polițienesc, după ce va prezenta polițele originale²¹.

Văzând că examinarea dosarului durează, văzând și poziția pe care o luase viceguvernatorul Vighel și contele Voronțov de a-i da șanse agăi Iordache Ghica, Iordache Ruset-Roznovanu l-a trimis la Sankt Petersburg pe fiul său mai mare, Nicolae, care deținea demnitatea de vistier în Principatul Moldovei, însărcinându-l să intervină în privința litigiului. Explicând motivele cauzei în reclamația înaintată Senatului²² Rusiei, Nicolae Ruset-Roznovanu a solicitat următoarele: creanța dată de fratele său înainte de a împlini vârsta majoratului să fie considerată nulă; Ghica, dacă are pretenții, să intenteze acțiunea în Principatul Moldovei, dar nu în instanțele judecătorești din Basarabia; să prescrie Guvernului Regional al Basarabiei să nu

¹⁸ A.N.R.M., Fond 3, inventar 1, dosar 1334, f. 19–23.

¹⁹ *Ibidem*, f. 18.

²⁰ *Ibidem*, f. 6.

²¹ A.N.R.M., Fond 2, inventar 1, dosar 1060, f. 41–42.

²² Senat – organul suprem de jurisdicție din Imperiul Rus.

interzică plecarea din Basarabia a tatălui și a fratelui său. Totodată, s-a plâns contra guvernatorului civil interimar al Basarabiei, Filip Vighel, declarând că, prin acțiunile abuzive ale acestuia, tatăl său, aproape timp de un an, a fost privat de libertate personală. Senatul a dat curs reclamației lui Nicolae Ruset-Roznovanu și, în 1 martie 1826, a prescrip Consiliului Suprem al Basarabiei să-i trimită dosarul cu privire la acțiunea agăi Ghica împotriva lui Ruset-Roznovanu²³.

Iordache Ghica a reușit să sustragă o scrisoare a lui Nicolae Ruset-Roznovanu către tatăl său, cu numărul 31, expediată în 12 aprilie 1826 din Sankt Petersburg. Mai întâi, Nicolae i-a scris tatălui că a primit de la el scrisoarea din 27 martie 1826. Apoi, l-a informat că Senatul urma să adopte după Paști hotărârea privind procesul fratelui său cu Ghica. După cum îl asigură, se aștepta ca hotărârea să fie favorabilă lui Alecu. El l-a mai înștiințat că Voronțov încă nu poposise la Sankt Petersburg, unde nici nu fusese chemat, deși contele, care stătea „împietrit” la Biserica Albă (Belaia Țerkov), a solicitat învoire de două ori ca să vină acolo. Pe Vighel nu l-a văzut, deoarece nu i-a întâlnit „mutra” prin cercurile pe care le frecventa. I-a comunicat și despre faptul că, după cum i-a scris Danul, caleștile lor sosiseră la Cernăuți, dar, considera el, încă nu era momentul oportun pentru a le trimite în Moldova. Și-a sfătuit părintele să nu plece în Moldova, ci să aștepte mai întâi să meargă încolo boierii moldoveni aflați la Cernăuți. Iar în partea finală a notat că, fiind invitat de ministrul afacerilor externe al Rusiei, contele Karl Nesselrode, acesta l-a rugat să-i transmită tatălui său răspunsul la scrisoarea pe care Iordache Ruset-Roznovanu i-a adresat-o și pe care contele i-a prezentat-o împăratului Nicolae I. Marcat de această întrevvedere la nivel înalt, el i-a mărturisit tatălui că, „oricare ar fi circumstanțele politice, nouă ne este și ne va fi bine”. Fiindcă suporta cheltuieli, el i-a cerut tatălui să-i trimită 1 500 de taleri olandezi, plus 500 de taleri olandezi necesari lui, ca să achite taxa pentru educația copiilor săi în pensionul din capitala Imperiului Rus²⁴.

Conținutul scrisorii lui Nicolae Ruset-Roznovanu l-a făcut pe Iordache Ghica să se îngrijoreze că ar putea pierde procesul. De aceea, în 24 aprilie 1826, el i-a adresat împăratului o petiție, prin care l-a pus la curent despre scrisoarea lui Nicolae Ruset-Roznovanu și a solicitat să-i acorde protecție în situația în care s-a pomenit²⁵.

În legătură cu dispariția scrisorii, a fost pornită o investigație polițienească, după ce Iordache Ruset-Roznovanu a anunțat autoritățile basarabene despre absența acesteia, declarând că Oficiul Poștal Regional i-a predat scrisoarea expediată de fiul său, însă aceasta lipsea în plic. În 22 aprilie 1826, guvernatorul civil interimar al Basarabiei, Arseniev, i-a ordonat polițmaistrului interimar al orașului Chișinău, Borodavkin, să cerceteze cazul. Punând sub sechestru toate hârtiile pe care le-a găsit la domiciliul lui Ghica, Borodavkin i-a cerut să restituie scrisoarea. Peste două zile,

²³ A.N.R.M., Fond 2, inventar 1, dosar 1060, f. 13, 44v–45; A.N.R.M., Fond 3, inventar 1, dosar 1334, f. 99.

²⁴ A.N.R.M., Fond 2, inventar 1, dosar 1060, f. 4–5.

²⁵ *Ibidem*, f. 6–6v.

Ghica a primit o citație semnată de polițmaistrul interimar al orașului Chișinău Kotkov, prin care i s-a repetat aceeași cerere: să restituie scrisoarea.

Iordache Ghica i-a răspuns lui Kotkov printr-un memoriu din 27 aprilie 1826: 1. Scrisoarea a obținut-o din casa lui Ruset-Roznovanu, dar nu o restituie, întrucât a adus la cunoștința împăratului conținutul acesteia. 2. Este nesigur în apărarea lui de către conducerea de la Chișinău, drept dovadă servind îngăduința cu care era tratat Iordache Ruset-Roznovanu, prin coruperea de către acesta a slujitorilor Cancelariei Consiliului Suprem al Basarabiei, care i-au pus la dispoziție documente pentru a-i cauza prejudiciul lui Ghica. 3. Scrisoarea nu a fost sustrasă de la Oficiul Poștal. Dacă avea să se întâmple așa ceva, Ruset-Roznovanu, primind-o în 21 aprilie, avea să protesteze imediat. Însă, el a reacționat în privința lipsei ei abia a doua zi. 4. Aflând că scrisoarea e la Ghica, Iordache Ruset-Roznovanu a trimis la domiciliul acestuia, în 22 aprilie, un slujitor de al său, însoțit de un polițist. S-a înfățișat și Borodavkin, care, fără să acționeze pe baza unui mandat, i-a perchiziționat hârtiile, sigilându-le. Fiind presat, Ghica i-a declarat guvernatorului civil interimar al Basarabiei că el a expediat scrisoarea împăratului²⁶.

Printr-o petiție, datată în aceeași zi de 27 aprilie 1826, Iordache Ghica a apelat la ajutorul contelui Voronțov, rugându-l să intervină la Sankt Petersburg pentru a stopa executarea deciziei luate de către membrii Senatului, până la examinarea acesteia în cadrul Adunării Generale a Senatului. La petiție a atașat o copie a scrisorii lui Nicolae Ruset-Roznovanu, accentuând că, din toată corespondența dintre Nicolae Ruset-Roznovanu și tatăl său (32 de scrisori trimise unul altuia), purtată pe parcursul aflării lui Nicolae Ruset-Roznovanu la Sankt Petersburg timp de șase luni, se pot afla multe lucruri, cu atât mai mult că acest fiu al lui Iordache Ruset-Roznovanu, în vremea răzmeriței din Moldova, s-a raliat eteriștilor²⁷.

Începând judecarea cauzei civile dintre aga Iordache Ghica și Alecu Ruset-Roznovanu și nedispunând de legile și descrierea obiceiurilor din Basarabia, Senatul i-a prescris lui Voronțov să-i fie trimise toate legile locale existente, îndeosebi cele referitoare la minorat, traduse în limba rusă. Netrimiteându-i-se actele normative solicitate, în 5 mai 1826, Senatul a dat acest ordin Consiliului Suprem al Basarabiei. De asemenea, Senatul a pus în vedere să nu fie îngăduită plecarea din Basarabia a familiei lui Iordache Ruset-Roznovanu²⁸.

Auzind despre dispoziția Senatului de a permite Ruset-Roznovanilor să plece din Chișinău unde binevoiesc, Ghica l-a rugat pe împărat, printr-un lung memoriu alcătuit în 18 mai 1826, să le fie oprită plecarea, iar Senatul să examineze nu numai creanța lui față de familia Ruset-Roznovanu, dar și creanțele altor creditori care au acordat împrumuturi acestei familii bogate²⁹.

²⁶ *Ibidem*, f. 7–9.

²⁷ *Ibidem*, f. 2–2v. Petiția a semnat-o: „Géorge Ghyka”.

²⁸ A.N.R.M., Fond 2, inventar 1, dosar 1060, f. 46; A.N.R.M., Fond 3, inventar 1, dosar 1334, f. 104.

²⁹ A.N.R.M., Fond 2, inventar 1, dosar 1060, f. 21–24.

Totuși, în ziua de 27 mai 1826, Alecu Ruset-Roznovanu a traversat hotarul pe la Vama Sculeni, plecarea din Basarabia fiindu-i permisă în temeiul pașaportului eliberat, în 20 mai 1826, de către guvernatorul civil interimar al Basarabiei, Pizani³⁰.

În 22 mai 1826, Ghica i-a trimis din Chișinău o petiție ministrului Justiției, D.I. Lobanov-Rostovski, rugându-l să i se facă dreptate pentru a-și întoarce banii pe care i-a împrumutat lui Alecu Ruset-Roznovanu. Prin adresa din 20 iunie 1826, ministrul Lobanov-Rostovski i-a cerut guvernatorului civil al Basarabiei să-l anunțe pe Ghica că a dispus Ober-procurorului Departamentului al II-lea al Senatului să supravegheze corectitudinea examinării dosarului³¹.

Și Nicolae Ruset-Roznovanu a intervenit pe lângă ministrul Lobanov-Rostovski. Descriind, într-un memoriu din iunie 1826, cauza demarării diferendului și îndreptându-l pe fratele său, Nicolae Ruset-Roznovanu i-a mai spus demnitarului rus că el a venit la Sankt Petersburg, unde staționează deja de șapte luni, doar cu scopul „de a-l scoate pe tatăl său din această situație nefericită”³².

Scriindu-i, în 6 iunie 1826, ministrului Lobanov-Rostovski referitor la pretenția bănească a lui Iordache Ghica față de Ruset-Roznovanu, contele Voronțov l-a înștiințat că boierul Ghica avea intenția să vină la Sankt Petersburg, dar i s-a interzis să părăsească Chișinăul, deoarece împăratul, fiind informat că Ghica a sustras scrisoarea în complicitate cu factorul poștal, a poruncit ca lui Iordache Ghica și factorului poștal, Damian Pașkovski, să li se intenteze procese penale³³. Drept urmare, Iordache Ghica și factorul poștal au fost puși sub urmărire penală, fiind instituită pentru aceasta o comisie de anchetă. Pașkovski a fost pus sub arest, iar Ghica avea interdicția de a pleca din Chișinău. Ancheta penală s-a desfășurat până în 22 august 1826, când, în puterea manifestului imperial emis în această zi, acești doi inculpați au fost scutiți de judecată și iertați³⁴.

În fine, Senatul a primit următoarele culegeri de norme juridice aplicate în regiunea Basarabia: 1. Regulamentul privind organizarea regiunii Basarabia din 29 aprilie 1818 (în limbile rusă și română); 2. Sobornicescul *hrisov* al lui Alexandru Mavrocordat din 1785 (în limbile rusă și română); 3. Manualul de legi sau *Hexabiblosul lui Harmenopulos* (Armenopol) (în limba greacă); 4. Adunarea cuprinzătoare în scurt de pravilele cărților împărătești, tipărită la Iași, în 1814, de juristul Andronache Donici (în limba română). Trimițându-le, rezidentul plenipotențiar al Basarabiei a explicat că în Basarabia nu s-a găsit o persoană aptă să traducă în rusă ultimele două culegeri de legi. Deși, mai specifica el, unele capitole ale codului de legi locale și obiceiuri din Basarabia sunt elaborate

³⁰ A.N.R.M., Fond 38, inventar 1, dosar 320, f. 147.

³¹ A.N.R.M., Fond 2, inventar 1, dosar 1060, f. 18–20, 25–26.

³² *Ibidem*, f. 52–65.

³³ *Ibidem*, f. 17.

³⁴ A.N.R.M., Fond 22, inventar 1, dosar 709, f. 2–15; A.N.R.M., Fond 38, inventar 1, dosar 320, f. 1, 12.

de doctorul în drept Petru Manega, însă acestea nu sunt aprobate de puterea supremă³⁵.

A urmat rezoluția Senatului din 27 iulie 1826. După o expunere lungă a etapelor litigiului, Senatul a constatat că, pe durata soluționării acestuia, Iordache Ghica nu a prezentat polițele originale. Ca rezultat, litigiul a fost examinat pe baza unor copii, iar moșia depusă zălog de Alecu Ruset-Roznovanu se află în Principatul Moldovei. În încheiere Senatul a decis: 1. Cauza a fost inițiată fără temei legal și a fost examinată cu încălcarea legilor, din care motiv ea este anulată, Iordache Ghica³⁶ urmând să-și facă dreptate în conformitate cu normele juridice. 2. Vighel a acționat contrar prevederilor Regulamentului privind organizarea regiunii Basarabia din 29 aprilie 1818, potrivit căror guvernatorul civil al Basarabiei nu este judecător, ci ocrotitor al legilor și hotărârilor aflate în vigoare în Basarabia. Învinuindu-l pe Ruset-Roznovanu, Vighel a recurs nu la legile locale din Basarabia, ci la legile rusești³⁷. Astfel, a luat sfârșit procesul dintre acești reprezentanți ai boierimii din Principatul Moldovei.

---

³⁵ A.N.R.M., Fond 2, inventar 1, dosar 1060, f. 46–47.

³⁶ În 1827, aga Iordache Ghica arenda moșiile Coșernița, Ciornița și Soloneț din Basarabia ale boierului din Principatul Moldovei, vistierul Dimitrie Ghica. În acest an, Dimitrie Ghica a înaintat Tribunalului Civil al Basarabiei o petiție, declarând că Iordache Ghica nu-i plătește banii pentru arendarea moșiilor (A.N.R.M., Fond 37, inventar 2, dosar 488, f. 2).

³⁷ A.N.R.M., Fond 2, inventar 1, dosar 1060, f. 48; A.N.R.M., Fond 3, inventar 1, dosar 1334, f. 126.